

OMANTUNNON HINTA

Pidimmepä siitä tai emme, moraalinen haaste vaikuttaa meihin jokaiseen. Se on yksi elämän katkeransuloisista ainesosista, jota ei voi täysin paeta. Sillä on voima rikastuttaa tai köyhdyttää meitä sekä määrittää ihmissuhteidemme todellinen laatu. Kaikki riippuu vastauksestamme tuohon haasteeseen. Valinta on meidän – ja se on harvoin helppo.

Voimme tietysti ympäröidä omantuntomme jonkinlaisella tyytyväisyyden kääreellä, olla passiivisia "mukana kulkijoita", ja suojata sisäisiä tunteitamme kaikelta, mikä saattaisi häiritä niitä. Kun ongelmia ilmenee, kannan ottamisen sijasta voisimme ajatella: "Istun vain ja odotan, että kyllä tämä tästä; muita asia voi koskea – jopa satuttaa – mutta ei minua." Jotkut viettävät koko elämänsä moraalisesti vain istuskellen. Mutta kun kaikki elämässä on sanottu ja tehty ja elämän ehtopuoli lähestyy, näyttäisi siltä, että se, joka voi ainakin sanoa "seisensä jonkin asian takana", tuntee suurempaa tyydytystä kuin se, joka vain istuskeli syrjässä.

Joskus saatamme ihmetellä, onko syvästi vakaumuksellisista ihmisistä tullut kadonnut laji, joista olemme vain lukeneet, mutta joita näemme nykyään harvoin. Useimmat meistä ajattelevat, että on melko helppoa toimia hyvällä omatunnolla kun on kyse pienistä asioista. Mutta mitä suuremmasta asiasta on kyse, sitä korkeampi on hinta, ja sitä vaikeampaa on ratkaista omantunnon kysymykset, tehdä moraalinen päätös ja hyväksyä sen seuraukset. Kun hinta on hyvin korkea, joudumme moraalisesti tienristeykseen ja kohtaamme todellisen kriisin elämässämme.

Tämä kirja kertoo juuri tällaisesta kriisistä; millä tavalla ihmiset kohtaavat tämän kriisin, ja kuinka se vaikuttaa heidän elämäänsä.

Kieltämättä kirjan henkilöiden kokemuksissa ei ole ihan sellaista dramatiikkaa, kuin John Wycliffen oikeudenkäynnissä harhaoppisuudesta. Niissä ei ole ihan niin paljon juonittelua kuin William Tyndalen kansainvälisessä jahdissa, tai kauhua kuten paalussa poltetun Michael Servetuksen tapauksessa. Mutta heidän taistelunsa ja kärsimyksensä ovat omalla tavallaan yhtä intensiivisiä. Harva heistä voi pukea sen sanoiksi yhtä kaunopuheisesti kuin Luther, mutta he ovat ottaneet kuitenkin saman kannan kuin hän sanoessaan niille seitsemällekymmenelle miehelle, jotka tuomitsivat hänet:

"Ellei minua saada vakuutetuksi Raamatun todisteiden ja selvien järkisyiden avulla – paaviin ja kirkolliskokouksiin yksinään en luota, koska on tunnettua, että ne ovat monta kertaa erehtyneet ja puhuneet ristiin – niin esittämäni raamatunkohdat vakuuttavat minut. Olen sidottu Jumalan sanaan. Sen tähden en tahdo peruuttaa mitään, koska ei ole oikein eikä hyödyllistä toimia omaatuntoaan vastaan. Jumala minua auttakoon. Aamen. Tässä seison enkä muuta voi! Jumala minua auttakoon, aamen!"¹

Kauan ennen näitä miehiä apostolit Pietari ja Johannes kohtasivat 1900 vuotta sitten saman kysymyksen seisoessaan oikeudellisen neuvoston edessä, johon kuului heidän aikansa arvostetuimpia uskonnollisia jäseniä, ja he sanoivat heille suoraan:

"Ratkaiskaa itse, onko Jumalan näkökannalta oikein kuunnella enemmän teitä kuin Jumalaa. Mutta me emme voi lakata puhumasta siitä, mitä olemme nähneet ja kuulleet."²

¹ Nämä olivat Lutherin loppusanat puolustuspuheessaan Wormsin valtiopäivillä Saksassa, huhtikuussa vuonna 1521.

² Ap 4:19, 20.

Ihmiset, joista kerron, ovat niiden ihmisten joukosta, jotka tunnen läheisimmin; he ovat kuuluneet Jehovan todistajiksi kutsuttuun uskonnolliseen ryhmään. Olen varma ja on myös todistettava, että heidän kokemuksensa eivät ole mitenkään ainutlaatuisia, vaan että eri uskontoihin kuuluvat ihmiset kokevat samanlaista omantunnon kuohuntaa. He kohtaavat saman tilanteen kuin Pietari ja Johannes sekä myöhempien vuosisatojen miehet ja naiset kohtasivat: *Kamppailun pitää kiinni omasta omastatunnostaan uskonnollisen auktoriteetin painostuksen edessä.*

Monille tämä on tunnepitoista köydenvetoa. Toisaalta he tuntevat olevansa pakotettuja torjumaan tilanteen, joissa ihmisen auktoriteetti tulee heidän ja heidän Luojansa väliin. He haluavat torjua uskonnollisen dogmatismia, legalismia ja autoritarismia sekä pitää kiinni opetuksesta, jonka mukaan Kristus Jeesus, eikä mikään ihmisen muodostama uskonnollinen elin, on "jokaisen ihmisen pää".³ Toisaalta heillä on riski menettää traumaattisesti elinikäiset ystävät ja perhesuhteet; ne voidaan uhrata uskonnollisen perinnön mukana, joka saattaa ylittää sukupolvien taakse. Tällaisessa tilanteessa päätökset eivät ole helppoja.

Tässä kirjassa kuvailut asiat eivät ole siis vain "myrsky vesilasissa" tai suuri kiista pienessä uskonnossa. Uskon, että kuka tahansa voi hyötyä olennaisen paljon harkitsemalla esitettyjä asioita. Sillä vaikka kertomus koskee verrattain pientä ihmismäärää, itse kysymykset eivät ole pieniä. Ne ovat kauaskantoisia kysymyksiä, jotka ovat aiheuttaneet kautta historian yhä uudestaan ja uudestaan samanlaisia omantunnon kriisejä.

Kysymys on vapaudesta tavoitella hengellistä totuutta ilman mielivaltaisia rajoituksia, sekä oikeudesta nauttia henkilökohtaisesta suhteesta Jumalaan ja hänen Poikaansa ilman jonkin ihmisjärjestön salakavalaa, papinomaista väliintuloa. Vaikka suuri osa kerrotusta saattaa näyttää olevan luonteeltaan nimenomaan Jehovan todistajien järjestölle, todellisuudessa taustalla olevat peruskysymykset vaikuttavat minkä tahansa kristilliseksi tunnustautuvan uskonnon jäsenen elämään.

Vakaa usko siihen, että "ei ole turvallista eikä oikein toimia omantuntonsa vastaisesti", on maksanut paljon tuntemilleni miehille ja naisille. Jotkut ovat nähneet perhesuhteidensa äkisti katkenneen uskonnollisen järjestön toiminnan seurauksena – heidät erotetaan vanhemmista, pojista ja tyttäristä, veljistä ja siskoista, jopa isovanhemmista tai lastenlapsista. He eivät voi enää nauttia vapaasti yhteydenpidosta pitkäaikaisten ystävien kanssa, joihin ovat syvästi kiintyneet, sillä tällainen yhteydenpito asettaisi myös nuo ystävät samanlaiseen vaaraan järjestöstä erottamiselle. He näkevät, miten heidän hyvä nimensä, jonka ansaitsemiseen on kulunut heiltä ehkäpä koko elinikä, on mustamaalattu kaikkien heidän tunteneiden ihmisten mielissä ja sydämissä. Heiltä on siten riistetty kaikki mahdollisuudet toimia hyvällä ja oikeudenmukaisella tavalla niiden ihmisten hyväksi, jotka he ovat tunteneet parhaiten yhteisössään, sekä kotimaassaan ja koko maailmassa. Voi olla helpompaa kohdata aineellisia menetyksiä tai jopa fyysisistä kaltoinkohtelua tai hyväksikäyttöä kuin jotain tällaista.

Mikä voisi saada ihmisen ottamaan sellaisen riskin, että voisi kohdata näin suuria menetyksiä? Kuinka moni nykyään ottaisi sellaisen riskin? On tietysti ihmisiä (kuten on aina ollut), jotka vaarantaisivat kaiken itsepäisen ylpeyden, materialististen halujen, vallan, maineen, julkisuuden, huomattavan aseman tai yksinkertaisesti lihan nautinnon vuoksi. Mutta kun todisteet osoittavat, että näillä miehillä ja naisilla ei ollut tällaisia tavoitteita vaan he että he tiesivät jäävänsä tyhjin käsin – niin mistä silloin voi olla kyse?

Se mitä Jehovan todistajien keskuudessa on tapahtunut, tarjoaa epätavallisen ja ajatuksia herättävän katsauksen ihmisluontoon. Niiden lisäksi, jotka olivat valmiita kohtaamaan erottamisen omantuntonsa vuoksi, mitä voidaan sanoa niiden ihmisten suuremmasta joukosta, jotka tunsivat olevansa velvollisia tukemaan tällaista menettelyä, joka hajottaa perheet ja katkaisee pitkäaikaiset ystävyysuhteet? Kyse ei ole siitä, että monet näistä ihmisistä eivät olisi vilpittömiä tai etteivätkö he tunteneet ja edelleen

---

³ 1Ko 11:3.

tuntisi ahdistusta toimiessaan tavalla, jonka uskoivat välttämättömäksi uskonnolliseksi velvollisuudekseen. Mitkä vakaumukset ja järkeilyt motivoivat heitä toimimaan kuten toimivat?

Monet, elleivät jopa useimmat henkilöt, joista tässä nyt kerron, ovat toimineet Jehovan todistajien yhteydessä kahdenkymmenen, kolmenkymmenen, neljänkymmenen vuoden ajan tai vieläkin kauemmin. Toisin kuin "järjestön laidoilla olevat", he ovat useimmiten kuuluneet sen aktiivisten ja tuotteliain jäsenten joukkoon.

Heidän joukossaan on henkilöitä, jotka ovat olleet todistajien kansainvälisen päätoimiston huomattavia jäseniä Brooklynissa, New Yorkissa; miehiä, jotka ovat olleet seurakunnissa vierailevia matkavalvojia ja vanhimpia; naisia, jotka ovat olleet monia vuosia lähetys- ja evankelioimistyössä. Kun heistä tuli todistajia, he joutuivat usein katkaisemaan kaikki aiemmat ystävyysuhteensa muihin uskontoihin kuuluvien kanssa, koska sellaisia "ulkopuolisia" ystävyysuhteita paheksutaan Jehovan todistajien keskuudessa. Niinpä heidän ainoat ystävänsä ovat olleet tämän uskonnollisen yhteisön piiristä koko heidän elämänsä ajan. Jotkut ovat rakentaneet koko elämänsä järjestön asettamien tavoitteiden ympärille ja antaneet järjestön päättää monista asioistaan: heidän koulutuksensa määrästä ja siitä, minkä tyyppistä työtä he tekevät, sekä avioliittoa ja mahdollista lasten hankkimista koskevista päätöksistä. Näiden ihmisten tekemä "sijoitus" oli valtava, se piti sisällään elämän arvokkaimpia asioita. Ja nyt he ovat nähneet kaiken tämän kadonneen, se on pyyhitty pois yhdessä hetkessä.

Uskoakseni yksi aikamme oudoimpia asioita on, että jotkin tiukimmista toimenpiteistä omantunnon äänen rajoittamiseksi tehdään juuri sellaisissa uskonnollisissa ryhmissä, jotka väittävät puolustavansa omantunnon vapautta.

Esimerkit kolmesta miehestä kuvaavat tätä asiaa. Jokainen heistä oli arvostettu opettaja oman uskontonsa piirissä ja kunkin tilanne tuli käännekohtaansa samana vuonna:

Yksi heistä kirjoitti yli vuosikymmenen ajan kirjoja ja piti säännöllisesti luentoja esittäen näkemyksiä, jotka iskivät hänen uskontonsa auktoriteettirakenteen ytimeen.

Toinen puhui yli tuhatpäiselle yleisölle ja haastoi uskonnollisen järjestönsä opetuksen eräästä keskeisestä vuosiluvusta ja sen merkityksestä Raamatun profetioiden täyttymisessä.

Kolmas ei antanut sellaisia julkisia lausuntoja. Hänen ainoat puheensa näkemyseroista rajoittuivat henkilökohtaisiin keskusteluihin läheisten ystävien kanssa.

Kuitenkin se, millaisella ankaruudella nämä uskonnolliset järjestöt suhtautuivat jäsentensä toimintaan, oli kääntäen verrannollinen näiden jäsenten toimien laajuuteen. Ankarimmin kohdeltiin miestä, josta niin viimeiseksi luulisi.

Ensimmäisenä kuvattu henkilö on roomalaiskatolinen pappi Hans Küng, Saksan Tübingenin yliopiston professori. Kymmenen vuotta sen jälkeen, kun hän oli esittänyt kritiikkiä julkisesti Paavin ja piispainneuvoston erehtymättömyyttä koskevasta opista, Vatikaani itse käsitteli hänen asiansa, ja vuonna 1980 se poisti häneltä virallisen katolisen teologin aseman. Silti hän toimi edelleen pappina ja oli johtava hahmo yliopiston ekumeenisessa tutkimuslaitoksessa. Edes papiksi opiskeleviin, jotka kävivät hänen luennoillaan, ei sovellettu kirkon kurinpidollisia toimenpiteitä.⁴

Toinen henkilö on australialaissyntyinen Seitsemännen Päivän Adventisti, professori Desmond Ford. Hänen puheensa tuhannen hengen maallikkoryhmälle Kalifornian yliopistossa, jossa hän kritisoi adventistien oppia vuodesta 1844, johti kirkon kuulusteluun. Fordille annettiin kuuden kuukauden virkavapaa valmistellakseen puolustuksensa, ja vuonna 1980 hän sitten tapasi sata kirkon edustajaa, joille hän todisteli näkemystään asiasta noin 50 tunnin ajan. Kirkon johtajat päättivät erottaa hänet opetustoimestaan ja ottaa pois hänen palvelusasemansa. Mutta häntä ei erotettu kirkosta, vaikka hän julkaisi näkemyksensä ja puhui niistä edelleen adventistipiireissä.⁵

---

⁴ He eivät vain saaneet akateemista opintopistettä osallistumisesta tällaiselle luennolle.

⁵ Desmond Ford mainitsi keskustelussa Chattanoogaossa, Tennesseessä vuonna 1982, että siihen mennessä yli 120 Seitsemännen Päivän Adventistikirkon palvelijaa oli joko eronnut tai kirkko heidät "erottanut", koska he eivät voineet tukea tiettyjä järjestön opetuksia tai äskettäisiä toimia.

Kolmas mies on Edward Dunlap, joka oli monien vuosien ajan Jehovan todistajien ainoan lähetyssaarnaajakoulun Gileadin eli Vartiotornin Raamattukoulun kirjaaja. Hän oli myös järjestön Raamatun sanakirjan yksi kirjoittaja (*Aid to Bible Understanding* [nykyään nimeltään *Raamatun ymmärtämisen opas*]), sekä Raamatun kirjan selitysteoksen (*Jaakobin kirjeen selitys*) kirjoittaja. Hän ilmaisi näkemyseronsa tietyistä opetuksista vain yksityisissä keskusteluissaan pitkäaikaisten ystäviensä kanssa. Keväällä 1980 viiden miehen oikeuskomitea, jonka jäsenistä kukaan ei ollut järjestön hallintoelimen jäsen, tapasi hänet muutaman tunnin pituisessa salaisessa istunnossa ja kuulusteli häntä hänen näkemyksistään. Yli 40 palvelusvuoden jälkeen Dunlap joutui jättämään työnsä ja kotinsa päätoimistossa ja hänet erotettiin kokonaan järjestöstä.

Niinpä siis uskonnollinen organisaatio, joka monille on jo pitkään ollut äärimmäisen autoritaarisuuden symboli, osoitti suurta suvaitsevaisuutta toisinajattelijaansa kohtaan, kun taas järjestö, joka on erityisen ylpeä taistelustaan omantunnonvapauden puolesta, osoitti sitä vähiten.

Tässä piilee paradoksi. Jehovan todistajien innokkaasta ovelta ovelle -työstä huolimatta suurin osa ihmisistä tietää todellisuudessa heistä vain vähän, lähinnä tietyistä omantunnonasioista. He ovat kuulleet heidän tinkimättömästä kannastaan kieltäytyä ottamasta verensiirtoja, kieltäytymisestä tervehtiä lippua tai vastaavaa tunnusta, heidän ehdottomasta kannastaan olla suorittamatta asepalvelusta sekä vastustuksestaan osallistua minkäänlaiseen poliittiseen toimintaan. Oikeusjuttuihin perehtyneet tietävät, että he ovat vieneet noin viisikymmentä tapausta Yhdysvaltain korkeimpaan oikeuteen puolustukseensa omantunnonvapauttaan; he ovat mm. puolustaneet oikeuttaan viedä sanomaansa ihmisille, joilla on jokin muu vakaumus, vaikka asiaa vastustettiin huomattavasti. Maissa, joissa perustuslailliset oikeudet suojelevat heitä, he voivat vapaasti käyttää näitä oikeuksia. Muissa maissa he ovat kokeneet vakavaa vainoa, pidätyksiä, vangitsemisia, ahdistelua ja pahoinpitelyjä; joissakin maissa heidän kirjallisuutensa ja saarnaamistyönsä on virallisesti kielletty.

Kuitenkin jos nykyään joku todistaja ilmaisee henkilökohtaisen näkemyseronsa järjestön opetuksista, hän joutuu lähes varmasti oikeuskomiteaan, ja mikäli hän ei peru sanojaan, on edessä erottaminen. Miten näin voi olla? Miten ne, jotka ovat tällaisesta menettelystä vastuussa, selittävät ilmeisen ristiriidan järjestön toiminnassa? Vastaavasti voidaan kysyä, onko vakavan vainon ja fyysisen kaltoinkohtelun kestäminen vastustajien käsissä *itsessään* välttämättä todiste pysymisestä uskollisena omalletunnolle? Vai onko kyse vain siitä, että on noudatettu vain järjestön opetuksia ja sääntöjä, koska niiden rikkomisen on tiedetty johtavan vakaviin kurinpitotoimiin?

Jotkut saattavat sanoa, ettei kysymys ole todellakaan niin yksinkertainen kuin se tässä esitetään, ja että asiaan liittyy monia muita tärkeitä seikkoja. Eikö uskonnollinen ykseys ja järjestys ole tärkeää? Eikö ole tärkeää suojautua niitä vastaan, jotka levittävät vääriä, erimielisyyttä aiheuttavia ja vahingollisia opetuksia? Eikö valtaa pidä asianmukaisesti kunnioittaa?

Noiden tekijöiden sivuuttaminen osoittaisi kieltämättä äärimmäistä ja sokeaa, epätasapainoista asennetta. Kukapa olisi eri mieltä siitä tosiasiasta, että väärinkäytetty vapaus voi johtaa vastuuttomuuteen, epäjärjestykseen ja sekasortoon, jopa anarkiaan? Kärsivällisyys ja suvaitsevaisuus voivat myös muuttua tekosyyksi päättämättömyydelle, toimettomuudelle ja arvojen alentamiselle. Jopa rakkaudesta voi tulla pelkkää sentimentaalisuutta, harhaanjohtavaa tunteellisuutta, joka jättää tekemättä sen, mitä todella pitää tehdä, huonoin seurauksin. Kaikki tämä on totta ja näitä seikkoja uskonnolliset auktoriteetit tähdentävät, kun ne asettavat rajoituksia henkilökohtaisia omalletunnolle.

Mutta miten se vaikuttaa, kun hengellisestä "ohjauksesta" tulee henkistä dominointia, jopa hengellistä tyranniaa? Mitä tapahtuu, kun yksimielisyyden ja järjestyksen kaltaiset hyvät asiat korvataan vakiintuneen yhdenmukaisuuden vaatimuksilla ja legalistisella kontrollilla? Mitä seuraa, kun asianmukainen auktoriteetin kunnioittaminen muuttuu orjallisuudeksi ja ehdottomaksi alistumiseksi; kun hylätään henkilökohtainen vastuu Jumalalle tehdä päätökset oman yksilöllisen omantuntonsa mukaan?

Näitä kysymyksiä on tarkasteltava, jotta asiaa ei vääristeltäisi eikä esitettäisi harhaanjohtavasti. Tässä kirjassa kuvataan havainnollisesti näiden seikkojen vaikutusta ihmissuhteisiin. Siinä tuodaan

esiin ihmisten epätavalliset asenteet ja toimintatavat, kun he näkevät vain yhden puolen asioista, sekä ne äärimmäisyydet, joihin he voivat mennä kannattaessaan tätä yksipuolista näkemystä. 1980-luvun järjestölle ominainen luonne ja henki jatkuivat olennaisesti muuttumattomina 1990-luvulla ja ovat pysyneet samana tälle 2000-luvulle saakka.

Mielestäni ehkä suurin arvo tämän asian ymmärtämisessä on, että se voi auttaa meitä havaitsemaan selvemmin, mitkä asiat olivat keskeisiä Jeesuksen Kristuksen ja hänen apostoleittensa päivinä. Voimme myös ymmärtää, miksi ja miten traaginen harhautuminen heidän opetuksistaan ja esimerkistään tapahtui niin vaivihkaa, helposti ja lyhyessä ajassa. Muihin uskontoihin kuuluvat voivat olla herkkiä tuomitsemaan Jehovan todistajia. Heidän olisi hyvä tutkia ensin omaa uskontoaan ja katsoa toimiiko se samanlaisten perusasenteiden mukaan.

Kun etsitään vastauksia esitettyihin kysymyksiin, on tutkittava enemmän kuin vain yksittäisen henkilöiden kokemuksia. On tutkittava yhden uskonnollisen organisaation sisäistä rakennetta ja sen opetus- ja valvontajärjestelmää. On tarkasteltava, miten sitä johtavat miehet tekevät päätöksiä ja panevat alulle toimintatapoja, sekä tutkittava jossain määrin sen menneisyyttä ja alkuperää. Toivottavasti opitut asiat auttavat paljastamaan uskonnollisen myllerryksen perimmäiset syyt, sekä osoittavat mitä tarvitaan, jotta Jumalan Pojan aidoiksi seuraajiksi haluavat voivat nauttivat rauhasta ja veljellisestä ykseydestä.